

רוח כותבת על לילות ברלין, ואסילייב מבלה במוסקבה, וגולדמן וערין בתל אביב

שולמית אלמוג¹

מאמר זה עוסק באתגור התפישה המתמייחסת לזנות כתופעה "נורמלית", כחלק טבעי מדרכו של עולם, באמצעות עיון באופן שבו היא מתוארת במספר יצירות ספרותיות. אתגור שכזה, מזוויית שונות, משותף לרות של לאה גולדברג, ואסילייב של צ'כוב וגולדמן של יעקב שבתאי. אצל שלוש הדמויות הספרותיות הללו יוצר המגע עם הזנות תגובה שעונה ומורכבת. יש לה אופי שונה אצל כל אחת ואחד מהם, אבל משלוש התגובות מצטיירת הזנות כפי שהיא – שונה מכל דבר אחר.

הספרות מספקת לנו כהן, באמצעות היצירות האלה כמו באמצעות יצירות נוספות רבות אחרות, שירות חשוב מאין כמותו. היא מייצגת בדיוקנות את הדקויות והפיתוליים של התודעה החברתית וחושפת את יחסי הכוחות הביעיתיים האופפים את תופעת הזנות. לספרות יש יכולת לשקף את מציאות הזנות היומיומית, שפרקטיקות עתקות יומין מסייעות למקמה בשולי החיים הרגילים, מאחורי כניסות דיסקרטיות ודלתות נעולות. בשלוש ההתבוננויות הספרותיות שלהן הדמויות, שאנו מביטים דרך עיניהן בהתרחשויות הסיפור, מציאות הזנות ואף יוצרות עמה קשר קצר ומגע מסוים, מקוסיגי. ואולם הן ממהרות לשוב למציאות היי השגרה שלהן אחרות כהלה, נועל, בושה ואשמה, המתפוגגים כשעולים הצללים של הזנות חוזר אל החשכה הרגילה האופפת אותן.

אפנת בקסע מתוך מכתבים מנטישה מרוסיה ספר הפרוזה הראשון של לאה גולדברג (2007), שראה אור בשנת 1937. זהו רומן מכתבים קצר. הכותבת היא רות ומכתביה, המופיעים אל אחוב ספק נוכח ספק נעדר, מספירים על מראות וטסיעות באירופה המשנה את פניה. "הגנבורה שלי – רוז", כותבת לאה גולדברג, "עלולה לחיות כמוני בזמן התלוי על פלומה [...]". (שם: 7). אחת הערים שרות כותבת עליהן היא ברלין. וכך היא מתארת את רשמי שיטוטיה שם:

1 המאמר מבוסס על אחד הפרקים מתוך ספרי גשים מופקרות (אלמוג 2008).

דומה ששקה למצוא בקרב גברים סולידיזיות או בושה קולקטיבית לנוכח תופעת הזנות. מלכתחילה עוצבה הזנות כפרקטיקה המשרתת גברים, כאשר המשלום בעבור השירות המיני הוא ומעולם מעין פסור משתמע של הלקוחות, הן מאחריות כלפי גורלן של העוסקות בזנות והן קיבוצה של הכרים של המודן תקריית של רולן בארת (2004) ורעית הנבית, כמתואר בקטע הקצר שלהלן, מתוך תקריית של רולן בארת (2004):

טקסט שעיקרו רשמי שהזנו של המתבר במרוקו בסוף שנות ה־60: "הנערים עשו מבית כדי לבלוץ לעצמם זונה; אחד מהם נסע שלושים קילומטר באופניים כדי להביא אותה מחצירי א' ולקנות משקאות; אחד כך כולם עברו עליה" (שם: 68).

תמת ה"נערים" או הנגברים הוציאים לביילוי מיני נפוצה למדי, והיא משמשת רקע לאליסטוצידיה הנישה של הריגותו החברתית והתרבותית של הנגבר המתבייש לנוכח הזנות העומדת במרכז סיפורו של אנטון צ'כוב (2006), התקף. ואסלייב, סטודנט למשפטים, נענה להפצרות שני ירדיו, מאיר, הסטודנט לפואיה, ורייבנקוב, תלמיד המכון לאמנויות ויצא אחת לביילוי בסמטת ס', ורבע הפנסים האדומים של מוסקבה בסוף המאה ה־19, שבה נכתב היסטור. השלישייה עוברת מבית זונות אחד למשנה, אבל ואסלייב לא מצליח ליהנות כמו חבריו. מתברר כי הוא ניתן (או קולל) בנפש רגישה במיוחד ולעומת העליות והעונג שמעורר הביילוי אצל ירדיו, בו מתעוררת מצוקה. ואסלייב יודע שביילוי חבדיו הזנות היא מונבת מאליה והוא כמה להיות "נורמלי" כמתום, אך ללא הועיל. משעו בתוכו מתקומם כבר במפגש הראשון עם נשים המציעות את גופן למכירה. הוא חש "ל... שכל מה שנהוגים לכנותו כבוד האדם, האישיות, דמותו וצלמו של אלהים, חולל כאן עד היסוד [...]" (שם: 64). למראה ותלבושתם של חבריו מהאפשרות הזמינה לקנות "אדם בשר ודם תמורת מטבע עובר לסוחר" (שם: 46), הוא שואל את עצמו: "אחד מן השניים: או שרק נדמה לנו שהזנות היא רעה חלה ואלמו של אלהים, או אם הזנות היא אמנם רעה חלה [...]" או הידידים החביבים האלה שלי הם בעלי עבדים, אנשים ורוצחים [...]. האם לא נצלו כדוגע לרעה את הרעב, הנבערות והטמטום?" (שם: 66). "תקשיבו?" הוא מנסה להסביר לחבריו, "האומנם אינכם מבינים כמה זה אימים הרפואה שלכם העיר שכל אחת מהנשים האלה עתידה למות בטרם זמנה [...]. האמנויות יעידו שעוד קודם לכן הן מתות מוות מוסרי [...]. האם זה לא אינם ונוצאי?" (שם). גם כשוואסילייב נפגש מחבריו, רשמי המראות שדואה אינם מופים ממנו אלא חולכים ומתעצמים, והופכים ל"המקף" קשה. זהו התקף של כאב נפשי, של ייאוש לנוכח הסבל וההשפלה שיש בזנות וביוחד לנוכח חוסר האונים וחוסר היכולת לשנות את פני הדברים. חבריו המסוריים של ואסלייב מביילויים אותו לפסיכיאטר ואסלייב מנסה לשכנע אותו כי אין שום שיגעון בהתקף שלו. המציאות היא החלה, הוא מסביר. ואלה הרופא המנוסה, היודע את מלאכתו, מטפל בחולה שלו כמיטב יכולתו, מרגיע אותו במילים, במחזות ובעזרת תרופות מתאימות

בדרך זו הייתי שבה הביתה מן התיאטרון, מביקור אצל מכרים, בלילה. ליד חלונות בית המסחר סובבו זונות מצוחצחות, עסופות פרות, נעולות נעליים גבוהות המגיעות עד ברכיון. ארומות, צהובות, שחורות, זוכרת אני, כמה נדהם מחיו כן מחשיעישתה, כשרודע לי כי כל צבע נעליים סימן הוא ל"סוג" מכסים של זונות. השחורות – לסרטיסים, וצחובות – למזוכיסטים, הארומות – סתם; הפיון הזה רדף אחרי כהרפתקי הפרטיות. רבות לא יכולתי או לסלות לו לאדם (שם: 116).

פה, בפניה שני רחובות [...]. הייתה מחולקת תמיד בעדה בלונדית לבושה פרוחה שחורה ונעליים אדומות. כבת שבע-עשרה, אולי אפילו שש-עשרה. בלילות קור נגש הייתה עומדת פה. פניה המפורססי רק מעט היו עליזים מאה. פני כעורבי עליה היו עצובים. [...]. ואני לא יכולתי לסלות לה על שאינה שונאת אותי. חתבישתי שאני חולמת מן התיאטרון, שבייליית את היום באונברסיטה, שאני, אם יעו מישוה לגשת אלי ברחוב אפילו זה, אעבור על פניו בהבעת כוח מהולה בפה, אעלה אל חודי הסטור בפני כל העולם האדם [...]. אני אעבור את דרכי מסינפסיס לסינופסיס, מברירות לברירות, אך "ככל עת יהיו בברי לבנים ושמן על ראשי לא יחסר". ואני החיישתי לפניו באחת בושה הצורבת של תשע-עשרה שנותי (שם: 117-118).

לאח גולדברג מנודרה את רות, וכמתמע יתכן שגם את עצמה, כמי שאולי ראתה ואולי דמייתה את התמונות המתוארות במכתבים. אפשר שהמכתבים משקפים זכרון ממש ופשוט שהם "רק הד אוציאצייתי, פליל חרוזים, תמונות וחלך-נפש" (שם: 9). בין כך ובין כך, גם אם גולדברג לא ראתה כמו עגינה את הזנות הברזילאית, היא מדמינה את הכושה. רות אינה רק בת דמותה של המתברת. גולדברג מתארת בריגשות ובעומק ארך נשים רבות חוות את תופעת הזנות. "רות אינה עלמה סנסמינלית" (שם: 7), היא מאפיינת את האישה פרי דמינה. ואכן, רות מעוצבת כאופן שתחושותיה לנוכח המפגש עם שוק המין הברזילאי אינן קשורות לסנסמינליות יתירה או לרגישות שמקורה בגילה הצעיר. גולדברג מצליחה לכסא באמצעות רשמיות הדמיוניים של רות משלה מהכושה שמרגישות נשים רבות לנוכח תופעת הזנות.

התרבות ומציאות החיים גם יחד אמנם יצרו פער שכמעט אינו ניתן לגישור בין נשים החולפות לתולן כרוחב בשוכן מן התיאטרון בברלין, בתל אביב ובכל עיר אחרת כלשהי, נשים שייחוסן בוחלה ורועיו אם יראו בהן כסעות זונות, לכן נשים שאכן עוסקות בזנות. ואלים החוויה שגולדברג מתארת אינה נובעת מתפישת הזנות של ברלין כאחרות, אלא מעמדה הפוכה, עמדה של סולידיזיות של אישה אחת עם אישה אחרת. סולידיזיות וחזרות הן המקור העמוק של הכושה הצורבת, החרפה הפיטית שגולדברג כותבת עליה. הכושה הפרטיות מצטרפות לכושה קולקטיבית בקרב נשים לנוכח הזנות, בושה שהיא מנת חלקן של הנשים בעולם על שום קיומה הרצוף של התופעה.

חרפה והשפלה, שהן חלק בלתי נפרד מחוויותיו של גולדמן כלקוח. זוהי, כותב שבתאי, "[...] נזמנה שהיתה בויה בעיני ומשפלה ונגועה בחטא, אבל היא היתה היתרה שהיה מסוגל לה ואשר עם כל החרפה לא יכול היתה לוותר עליה [...]". (שם: 119).

רחוב הירקון של גולדמן הוא "[...] הרחוב הבוהי וגם המשפוד ביותר בעיר, וכמו תמיד הריגש נוסף לרות גם את מועקת החרפה [...] והרגשת החרפה והחטא הסיפה לחזוק בו כשצד לאורך הרחוב הזה [...]". (שם: 120). אבל שלא כמו ואסיליב של צ'כוב, שתחושת החרפה לא זו כלב שצורה בעד מלשכ עם זונה אלא גם העלתה אצלו מחשבות כבד תיקון עולם והבטחן דרדרה אותו לחתק החריף של כאב נפשי, גולדמן חזר שוב ושוב אל "המוצדון" הרגיל שלו, ששם הוא נזקק לשירותי המין של פאלה, ש"אלה הוא רגיל". בסיומה של עסקה, המתממשת בחצר, גולדמן "מסתדר" ומבל שאפילו נפנה את פניו אל פאלה, הוא הולך הביתה מרוקן ומדוכדך, "[...] שכן, לאחר מעשה לא נותרה בו אלא הרגשת החרפה והחטא [...]". (שם: 122). לצדן של הרגשות אלה חש גולדמן אכזבה, שכן הדקות המועטות בחצר לא דמו כלל לבלויים המיניים המסעירים ששיפכ בדמיונו, בעקבות היפורים והחומרים הפרנוגרפיים שסיפק לו צואר.

מה מקור הרגשות החרפה וההשפלה האלה של גולדמן? ומדוע אין הן מרתזעות אותו מלשוב ולקנות מיין שבטאי? יציב את גולדמן כאדם שאינו נרתע מביירוים פנימיים ומניסיונות לרדת לחקר רגשותיו ומקונותהם ואפילו נמשך לכרוררים שכאלה. גולדמן אהב "[...] לפענח את המשמעויות הנסתרות [...]". (שם: 7) שבמציאות החיים ולשקוע בהגיגים פילוסופיים מאותו סוג שרעיז של ואסיליב, וכעצם, גם רעיז של גולדמן, נרתעים ממונו. ואולם בעיני חרפת הזנות מחשבותיו של גולדמן מתאפיינות בששחזיות ובחד ממדיית.

רות ממכתבים מגסיעה מורוזה (גולדברג, 2007) נכלמת לפני הנערה הכרל-נציאת הצעירה, שהיא נמקלת בה בשוכה מהתיאטרון. לעומת רות, גולדמן לא נכלם לפני פאלה. הכושה שלו היא מסוג אחר. גולדמן מתיישי, כנראה, משום שהעלבות וההשפלה הקשורות לזנות דבקת בו כעת שהוא נמצא במעמד הקלות. הוא מנסה לשכנע את עצמו שביצע אין מקום לחרפה, שכן זנות היא תופעה שמתיישבת יפה עם "המסור החומניסטי" שהוא דוגל בו: "[...] פעמים אין ספור הצליח לשכנע את עצמו שהמסור המקובל מבוסס על הדת, ואילו המוסר ההומניסטי, המבוסס על התבונה שבאפשרות קיומו האמין, ואשר כאדם לא דתי רק אותו יכול היה לקבל, אינו שלל את הזנות [...]". (שם: 120). גולדמן יצר אפוא לעצמו משוואה פשוטה, קישורה של זנות עם חרפה נכבד מהמסומכמות הנשענות על הדת, שאין מקובלות עליה: דחיית הדת ואמוץ "המוסר החומניסטי" המבוסס, כאמור, על תבונה, אמוריים להוליד שיירות אל תפישת הזנות כתופעה שאינה כרוכה בחרפה.

ואולם המשוואה הזאת אינה פועלת את פועלתה. הרגשת החרפה והחטא הקשורה לזנות מסייפה לדרוך את גולדמן, למרות הניחות הרציונלי. את המוסר הדתי גולדמן

והחזקה מתחיל להתפוגג. בסיומו של הסיפור שב ואסיליב לאיתנו ולחיינו הרגילים ומשחרך בעצלתיים אל האונוגרסיטה.

מה סיבו של החתקה שוואסיליב חווה? בריימה יפה שכתבה מתרגמת הסיפור לעברית, דינה מרקון (2007), היא מציינת כי רמותו של וסולוד ג'יטין (1856-1888) סופר רוסי הומניסטי ששלח יד בנפשו וביקורת בת זמנו המדינה אותו כמי ש"כותב כדם לב", ש"נמשח תשראה לצ'כוב כשכתב את החקה מרקון עורכת הקבלה מעניינת בין דמותו של ג'יטין, שסבל ממחלת נפש, ושכדברי אחד מחוקרי הספרות הרוסים יצירתו מאופיינת ב"צרימה תמידית בינו לבין כל הסדר העולמי", לבן ואסיליב, ש"ציכב מייחט לו אולי מחלת דומה:

לפי כל הסימנים, גיבורו של החקה סובל מאותה "מחלה". אחד מתסמיניה: אי יכולת להשלים עם המציאות "כמות שהיא", סירובו לקבלה כמונח מאלה. העולם הפזי, האצי, הוא גם ודמיו הרבה יותר מהעולם ה"ספרותי", המדומיין האידאלי, הקיים במישור הנפשי שחור הרבה יותר, נצבע בצבעים הרבה יותר עדינים מהעולם "כחיוני", עולם הנמש, שהנפש קורטת, מחזיקת תוך כדי מפגש אתו – כחוצאה מהפזי הכלתי נסבל בין השניים.

החנכה הגברית המקובלת והנפוצה קבלת המציאות "כמות שהיא", מיוצגת על ידי ירדי של ואסיליב. הסטודנט לרפואה, חודיש באזנוני: "החזקה נערה לשתיה, בשר החרקן לאפילה, הנשים לכיוריים, השלג להלכה" (צ'כוב 2006: 42). ובמילים אחרות, הזנות היא חלק מסדר הכורים הטבעי בעולם שיש להנות ממנו ללא חקירה ודרישה, ואסיליב מעוצב כחריג בתברת שבה הוא חי, כמי שנתקף במצוקה נפשית מפתיעה ומפחידה לנוכח תופעה רגילה, שתכריז מקבלים אותה בשוויון נפש אם לא בכריכה. טיפול רפואי של מומחה לכריאות הנפש משיב את ואסיליב לאיתנו ומאפשר לו לתמשיך בחיי הסטודנט הרגילים שלו. אולם החוויה שחווה מצטיירת בסופר לא כתגובה גברית סבירה למפגש ישיר עם הזנות, אלא כסיייה, שאפשר להיניה על רקע "החקה" של מחלת נפש.

במציאות תגובה גברית תריפה לתופעת הזנות, כמו התגובה שמתאר צ'כוב בחתקה היא נדידה למדי. אולם תגובה גברית של כושה מתונה בעקבות חוויה של קנייית מין היא תדירה. חוויה שכזאת מתוארת בספרו של יעקב שבטאי וברוך דברים (1977). גם בו, כמו בחתקה, מתוארת תכורה של שלוש גברים: צואר, ישראל וגולדמן. באחת האפיונות ברומן מתוארות החיותיו של גולדמן הצורך את שירותיה של זונה, גולדמן, כשני רעי, אינו מוצא סיפוק ביחסי עם נשים. לאחר נישואים שכלו הוא שומר על קשר שטחי עם דיתה, שעמה הוא מקיים לפרקים יחסי מין שאינם מסכים לו הנאה רבה. נתמה הוא מוצא בקנייית שירותי מין, את הנמה הזאת שכתאי כותר לקשר עם

לקולנוע ולטלוויזיה ובישיה מחקרי ענף המקיף אותו? גולדמן אינו עוזר דמות ספרותית אחת מתוך ארץ ספור דמויות אחרות. התודעה שלו היא תודעה מייצגת תרבות ועל כן עיצובה והמשמעות ממנו הם בעלי חשיבות מיוחדת. בזכרון וברבים הזוהה של "הלכה לזונות", בדרך חיים, נהיית לחזיה המייצגת את המציאות התרבותית גם אם היא מעוררת, מסיבות שונות, תחושות עמומות של בשה או חרפה. כל הנשים בזכרון וברבים עוברות בדרך כלל תהליך של החפצה ו"הסתרה". הן "מוחלפות זו בזו, מועברות בין הגברים, ותפקידן לאשר את גבריותם של הגברים" (שם: 185). אולם המקרה הקיצוני ביותר לשימוש בנשים כחפצים, שגם הוא משתמע בזכרון וברבים כמקרה נורמלי, כפרקטיקה מובנת מאליה, הוא קניית שדרתי מין מנשים.

תיאור עכשווי של צריכת מין גברית מובא בספרו של גרי טאוב אלברי (2009), שצובד ב-2012 לסדרת טלוויזיה, הנשאת אותו שם. שוב, חווית חייהם של שלושה גברים תל אביביים: ערן העיתונאי, אריק ועדי, שהם בעלים שותפים של מועדון לילה, עומדת במרכז הספר. האפיווד הבאה מתארת את ערן, המנסה להתאושש באמצעות רכישת מין מהכאב הרגשי, שחווה כתוצאה מההחשפת לאי נאמנות מינית של נקי, חשפנית שהיא מאוהבת בה:

הוא הלך. הלך עד רחוב הרצלי... דומה למעלה לאלברי. הוא ידע פתאום. התנתה המרכיב הישנה. כספופט. הוציא אלף... כמה מכונים. אורות מהבהבים. הוא נכנס לראשון. וזה שמנה ישבה על ספה מכוסה מגבת. מנבת חרדה. הוא יצא. הוא הלך לרחוב פתן. זונה מתנוונת בחוץ. שיניים שבורות. נרקומנית. תפסה לו את המבט. "רצח לבלות?" היא אמרה. המילים בקושי יצאו לה מזהפה. גמורה. עיניים חצי סגורות. הוא חצה למדרכה ממול. עזר מכוון. בלונדינית לא צבועה. קצת כסן. נשענה על משקף. הוא נכנס. מאה שקל... הוא קלט שהוא לא יגמור... הוא תפסוק אותה באמצע. הוא יצא. הוא מצא אחרת. שיער שחור. עיניים ירוקות. הוא נכנס אתה ושם: (361-350).

בעיני ליצוג החוויה הגברית של צריכת מין המשתקף באלברי, כמו בזכרון וברבים וכמו ביצירות רבות אחרות, נודעת חשיבות. מקסט כזה, דווקא בוכת חייך היבש והערייני בו, מתאר נאמנה את מציאות רכישת המין ומאפשר התבוננת ביקורתית במציאות הזו, יעילה לא פחות מזו המועלית בסקססים המתייחסים באופן אמפתי וישר למצוקות הנשים בונות. למי שמבקשת להצביע על הנוף הפרטי והיצבורי הכרוך בתופעות שונות שקשורות לתעשיית המין, אלברי הוא סקסט שימושי ואולי יותר לריון מאר עיניים במשמעות מרכזיות של יעקב שבתאי בתרבות הישראלית דאז: תנה סוקר-שווגר (2007).

2

דוחה בתוקף. אבל לא עולה על דעתי לחפש את מקורה של החרפה במוסר אחר שהוא מחויב לו. הוא לא מקשר את הפרקטיקה של קניית שירותי מין מנשים להשפלה, לגינול או לראיית הנשים המספקות את השירות כחפץ. לא מטרידה אותו ולו לרגע תהייה כלשהי בדבר רגשותיה או תודעתה של פאולה, כאשר היא מקיימת עמו יחסי מין תמורת תשלום. לעומת זאת, מעסיקה אותו מאוד זכותו לקנות לקבל שירות מלא ואיכותי. שבטאי מתאר את אכזבתו המרה של גולדמן לאחר הניסיון הראשון של כלקוח. גולדמן הנרגש והנפחז, הסעון בציפיות מופלגות, מוזין בפעם הראשונה "ל... וזה כרי לבלות אתה [...]". (שם: 123). אולם הכילי מסתיים באכזבה מבישה לאחר שהיאשה, שגולדמן חשב שישכב אתה, מאפשרת לו רק "ל... לחבק אותה מעט ולגעת בעד השמלה בשדרה [...] ולנשוך לה פעם או פעמיים [...]". (שם). ועוד כותב שבתאי: "וגולדמן, שחש עצמו מרומה ונלעג, ניסה למחות, אבל הוא עשה זאת בשפה רפה משום שהבין שלא תהיה בכך תועלת ומשום שחשש מאלילמות, ולבסוף קם ואמר 'תדעי שהפסדת קליינט', והסתלק משם במהירות [...]". (שם). גולדמן מועצב כאדם, שגם אם בתחומים אחרים נפשו פעילה וקודמת, בכל הנוגע לחוויותו כלקוח קונה שירותי מין מהשבת אטומה ושבויה בתפישה שעל פיה הונת היא אופציה טבעית. במקום אחר בספר גולדמן נתון את דעתו ברצינות על שאלת חופש הבחירה. הוא הנהג בסוגיית ההתאבדות ונציג עמדה שעל פיה "ל... היא המיני המלא והשלם ביותר של חופש ותבחייה שהחיים מציעים [...]". (שם: 161). אבל הוא לא מקשר בין זנות לסוגיות של חופש בחירה או שלילה של חופש בחירה. כמה שונה דמותו מוואלייב של ציבב, שעוצב כמי שנפשי עוברת על גדותיה בתודעת ניצולן והשפלתן של הנשים העוסקות בזנות ובמחשבות על מה שהוליד אותן לכך ומה יש לעשות כדי שהניצול וההשפלה ייפסקו. גולדמן אינו רואה את עצמו ככל כמנצל, או אפילו כמי שמתחזק את קיומן והגמישן של החרפה וההשפלה הכרוכות בונות. עמדת הלקוח, הזכאי לשירות מיטבי, היא מבחינתו מובנת מאליה ומתחייבת עם אותו "מוסר דומניסיטי", שבו הוא מאמין ואף מתבקשת ממנו.

בהוויה המברתית והתרבותית של זכרון וברבים התפיישה הגולדמנית היא הנורמה. כך, למשל, כשצואר מוכיר אישה כלשהי, פעמים רבות הוא מצמיד לשמה את התואר "זונה", או "זונה מולכלת". הוא סבור, "ל... שכמעט כל אישה תיכנע לכות נשים לא מעטות אף מצפות שיאנסו אותן [...]". (שם: 66). דעה שהוא מפרש לעתים קרובות באותו גולדמן, המתקנא בו עצמו, קוהה בדמיונו את החיות המין של ירידו ומנסה להתנתח בקניית שירותי מין מפאולה.

שבטאי עצמו וגם הדמויות שיוצר בזכרון וברבים הם גיבורי תרבות מובחנים. מרכזיותו הנמשכת של זכרון וברבים כסמן תרבותי באה לידי ביטוי גם בעבורי

רוקות המהצבה. נזות היא מבחינתו כראש ובראשונה מצדן ומין, שמסוכה שלא מוחזרות לו יש אמנם משהו משפיל בצרכיותו, אבל תמיד בלזות אליה ציפיייה תקווה כי אולי הפעם הבאה תסב לו חוויה מספקת יותר מקודמתה. האזהרה המשמעותית מופנית כלפי חברה שהיא הלך הרוח הרווח בה, חברה החסרה את היכולת להבחין בסבל, בהשפלה, במצוקה ובהתפצת האנושי, שהם תוצאה בלתי נמנעת שלהם. המציאות מוכיחה כי יש ויש מקום לאזהרה מעין זו, שכן חוסר הרגישות המגולם בדמותו של גולדמן והאטמוספירה ליסוד הניצול וההשפלה, הכרוך באופן בלתי נמנע בנות, הלכו והתרחבו בשלושים השנים שעברו מאז ראמת היצירה אור. הם היסוד והצמיחה את פרסום החוצות הבוטה, המציע נשים ציוריות כסחורה זולה במיוחד, את הסתר כנשים על כל חובשיו, שהאינטרנט והגולבולוזציה מניצמים ומספחים, ודע מוכל, הם סיפוח תודיעה ישראלית השבויה בתפישת החזנות היא דבר נורמלי ומופן מאלוי.

מקורות

- אלמג, ש' (2008). נשים מופקדות. תל אביב: משרד הביטחון.
 בארמ, ר' (2004). ערבי פריס (תרגום: ר' משעני). תל אביב: משכל.
 גולדברג, ל' (2007). מבתבים מנסיעה מודעה. תל אביב: ספרית פועלים.
 טאוב, ג' (2009). אלגבי, תל אביב: ידיעות אחרונות.
 מרקון, ר' (2007). "התקן", סיפור על נפש רגישה ומציאות "כתרונותה", אחרון 24 פברואר, 2013, <http://kesharot.org.il/Index.asp?ArticleID=904&Category=2013&Page=1>
 סוקר-שווגר, ח' (2007). מלשף השבט המוענות עורבים: יעקב שבתאי בתרבות הישראלית תל אביב: הקיבוץ המאוחד.
 ציכוב, א' (2006). הנודד השחור וסיפורים אחרים (תרגום: ר' מרקון) (עמ' 41-64). ירושלים: כרמל.
 שבתאי, י' (1977). זכרון דברים. תל אביב: ספרי סימון קריאה, מפעלים אוניברסיטאיים.

מסקסט "מגויס" ומכוון מטרה, בדיק ממושם שבפעליל הוא לא בא לזכר על הכיעצות או הנזק בנות וכל זאת הוא חושף אותם במלאות. ערן, כדמות ספרותית, חוה רק את רצונו בשיכון הכאב הרגשי שלו ושיכון ההשפלה שעבר, וקשורה במין. את השיכון הזה הוא מבקש להשיג, באופן טבעי לחלוטין מבחינתו, באמצעות רכימת מין. הנשים אותן הוא בוחן כאפשרויות צריכה אלטרנטיביות וביניהן "זונה שמנה", "זונה ממנוכרת", "בלונדינית לא צבועה", הן בבחינת תפוצים. הן אינן נתפסות בתודעתו כמלי שחזות השפלה, כאב וחולשה. החברה, המצטיירת ורד תודעתו של ערן, היא חברה המתנגדת בחוץ. שיניים שבורות, נרקומניות... גמורה. עיניים חצי סגורות, "זונה מתנגדת בחוץ". סוכנות חופשית, הבוחרת מתוך רצון חופשי לסחור בגופה. התודעה של ערן, כתודעת רוב תרבויות האחרות בספר, קולטת את מצב החברים הזה כטבעי. חולשה ואומללות, ברמות שונות, מאפיינת את רוב הדמויות כאלגבי, גם גבריים וגם נשים. ערן אומלל, אבל בוחן לעצמו צריכת מין מנחמת וממשיך הלאה. אבל אצל הנשים באלגבי מדובר בחולשה חוסמת אופק. הטקסט הספרותי מבליט את פערי הכוח בין גברים לנשים ואת קשת האפשרויות השונה של דמויות נשיות לעומת זו העומדת לרשות דמויות גבריות. פערי הכוח הללו נובעים ממה שהחברה מכתובה ומכך שהחברה מאפשרת ומחזקת תופעות כונות, חשפנות וצריכת מין. הניצול, האלימות וההשפלה, הנרכזים בתעשיית המין, אינם בחינת שאלות רלוונטיות עבור ערן. רגעי החולשה וההשפלה האישיים, שהובילו אותו אל צריכת המין משככת הכאב, הם בבחינת אפידור ממה קל לעבור אל החיים הרגילים. עבור "זונה שמנה", "זונה ממנוכרת", "בלונדינית לא צבועה", חומינות המתמדת לצרכים המיניים של הלוקחות היא החיים הרגילים.

לסיכום הדברים, אשוב לזכרון דברים. ספק אם שבתאי ביקש ליצור באמצעות דמותו של גולדמן מניפסט של מחאה, שמטרתו לעורר מודעות לבעיית הניצול וההשפלה שכונות. יתרה מזאת, מציאתו של היסוד הזה בטקסט השבתאי אינה פשוטה ומובנת מאליה. יתכן שאפילו לנשים קל להזדהות עם הרפתו והשפלתו של גולדמן יותר מאשר לדמיין את תודעתה של פאולה או של אותה אישה המקפידה על מסרקותה ואיפורה, שממנה מנסה גולדמן לקנות בפעם הראשונה שירותי מין, כמו שמציינת חנה סוקר-שווגר (2007), "עוצמת ההזדהות שמעוררת יצירתו של שבתאי היא בה גדולה, עד שהיא מובילה את הקורא להדהות עם הסובייקט המיוצג בה, כלי לשים לב שבכך הוא מתמכר לעתים לעורו שלו, למינו שלו" (שם: 198). עם זאת, ולמרות הפיתוי להזדהות עם האומללות המהדהרת של גולדמן, בקריאה נוספת מצטייר בבחירות עוד רובד הטמון בנבכי יצירתו הגדולה של שבתאי. מתוך תודעתו של הגיבור הולכים ומשמפטים מעגלי משמעות חדשים.

אני קוראת את התנהלותו ומתשבותיו של גולדמן כמנין אזהרה. גולדמן הוא אדם חושב ורגיש, אבל כשמתעורר בו הדחף לקנות שירותי מין, מתעמעמת הרגישות

בלשר ודמים

זנות, סחר בנשים ופורנוגרפיה בישראל

עורכות: אסתר הרציג ואראלה שדמי

π

פרדס הוצאה לאור

BLOOD MONEY

*Prostitution, Trafficking in
Women and Pornography in Israel*

Editors: Esther Hertzog and Erella Shadmi

צילום תמונות הכריכה: שולה קשת
עיצוב הכריכה: רוני בן-ציוני

מעורבות מודרות למכללה האקדמית בית ברל על התמיכה הנדיבה, שאפשרה את הוצאת הספר לאור וכמו כן לארגון אישה לאישה, מרכז פמיניסטי חיפה, לע"ד רוני אלני-סדונובניק, לע"ד ספרד בן-נתן, לרוני בן-ציוני ולשולה קשת.

אין לשכפל, להעתיק לציילם, להקליט, לתרגם, לאחסן במאגר מידעי, לשדר או לקלוט בכל דרך או בכל אמצעי אלקטרוני, אופטי מכני או אחר – כל חלק שהוא מהחומר שבספר זה. שימוש מסחרי מכל סוג שהוא בחומר ותלול בספר זה אסור בהחלט אלא ברשות מפורשת בכתב מהמוציא לאור.

מסח"ב: 0-61838-047-9 ISBN: 978-1-61838-047-9

© כל הזכויות שמורות לפרדס הוצאה לאור
ת"ד 45855, חיפה 31458
e-mail: contact@pardes.co.il

תשע"ג 2013
Printed in Israel